

Brief aan Spalatinus 19 oktober 1516

Wat mij, beste Spalatinus, bij alle geleerdheid van Erasmus toch in hem stoort is dat hij bij zijn interpretatie van de (brieven van de) apostel (Paulus) het begrip 'gerechtigheid uit de werken', uit de wet, dus onze eigen gerechtigheid (zo noemt de apostel het zelf) laat slaan op het houden van uiterlijke ceremoniën.

Wat de erfzonde betreft, die erkent hij wel, maar hij wil niet waar hebben, dat de apostel daarover spreekt in Romeinen 5. Laat hij dan Augustinus lezen, vooral wat hij tegen de Pelagianen heeft geschreven en dan speciaal het boek *De spiritu et litera* (over de Geest en de letter), over schuld en vergeving van de zonden, het geschrift tegen de twee brieven van de Pelagianen en tegen Julianus, die, voorzover ik weet, alle in de achtste band van zijn werken te vinden zijn. Dan zal hij zien, dat hij niet naar zijn eigen inzicht spreekt, maar dat ook Augustinus luistert naar de grootste kerkvaders zoals Cyprianus, Gregorius van Nazianze, Rheticius, Irenaeus, Hilarius, Olympius, Innocentius en Ambrosius. Misschien zal hij dan niet alleen de apostel goed begrijpen, maar ook Augustinus hoger achten dan tot nu toe.

Ik verschil ongetwijfeld ook hierin met Erasmus van mening, dat ik Hieronymus als exegeet net zoveel minder hoogschat dan Augustinus als hij omgekeerd aan Hieronymus de voorkeur geeft boven Augustinus. Ik trek Augustinus niet vóór uit orde-vooringenomenheid, want ik heb aan hem (ook als Augustijn) pas aandacht geschonken toen ik op zijn boeken stuitte. Ik zie nu in, dat Hieronymus meer uit is op de historische betekenis van de teksten en nog meer bevreedt het mij, dat hij de schriftplaatsen zinniger weet uit te leggen in bijvoorbeeld zijn brieven, dan wanneer hij nadrukkelijk met exegese bezig is zoals in zijn 'Opuscula'. De gerechtigheid uit de wet en uit de werken betreft zeker niet alleen de ceremoniële voorschriften, maar heeft wel degelijk ook te maken met wat in de Tien Geboden staat. Als ook dat gebeurt buiten het geloof in Christus en als zulke werken ons dan verheffen tot de status van een Fabricius of Regulus, uiterst voortreffelijke lieden, dan hebben ze nog niet meer te maken met de werkelijke gerechtigheid dan een lijsterbes met een vijg.

Het is dus niet zo, zoals Aristoteles meent, dat wij rechtvaardig worden door rechtvaardige dingen te doen, het blijft een schijn-gerechtigheid. Pas wie rechtvaardig wordt en is, die doet rechtvaardige dingen. Eerst moet de mens veranderen, dan pas de werken. Gods gunst was eerst op Abel zelf gericht, daarna pas op zijn offer. Maar daarover een andere keer. Ik zou je dus willen vragen, uit vriendendienst en als christenplicht, dit aan Erasmus te schrijven. Zijn gezag zal naar ik hoop in de toekomst zo groot zijn, dat ik juist daarom vrees, dat velen op zijn gezag aan de letter zullen blijven hangen en een dode exegese zullen verdedigen. Daar is Lyra's commentaar vol van en trouwens bijna alles na Augustinus.

Want ook Stapulensis, verder zo spiritueel en oprecht, mist bij de uitleg van de Schrift nu juist dat wat hij zo duidelijk toont in zijn eigen levenswandel en in zijn bemoediging van anderen.

Je zult mij wel brutaal vinden omdat ik kritiek durf te hebben op zulke groten, maar je weet wel, dat ik het doen moet terwille van de theologie en het heil van de anderen.

Gegroet, Spalatinus, en bid voor mij. In haast geschreven in een hoek van ons klooster op de dag na het feest van Sint Lucas 1516.

Broeder Martinus Luther, Augustijn